

Matthias Benoni Hering

**Programma In Festo Archangeli Michaelis, Qvo Academiae Rostochiensis
Rector, Matthias Benoni Hering ... De Adorationis Religiosae Cvltv, Angelis Bonis
Minime Exhibendo, Disserens, Cives Academicos ... Cohortatur**

Rostochii: Typis Ioannis Iacobi Adleri, [1737?]

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn894226371>

Druck Freier Zugang

T. 512.

1737. Michael.

~~A-1256. 244.~~

March 1737

PROGRAMMA
IN FESTO
ARCHANGELI MICHAELIS,

QVO
ACADEMIAE ROSTOCHIENSIS
RECTOR,
MATTHIAS BENONI
HERING,

I. V. D. ET COD. PROF. DVC:
PVBL. ORD,

DE
ADORATIONIS
RELIGIOSAE CVLTV,
ANGELIS BONIS MINIME
EXHIBENDO,

DISSERENS,
CONTRA ACHEMICOS
FUGIENDAM;
E CONTRARIO AVTEM
AD DEBITAM REVERENTIAM ANGELIS
DEFERENDAM

PRO OFFICII RATIONE
COHORTATUR.

ROSTOCHII,
Typis IOANNIS IACOBI ADLERI, SERENISS. PRINCIPIS
& ACAD. Typographi.

M. 1256 244

* * * * *

Annus, quem iam agimus, supra millesimum septingentesimum tricesimus septimus suo quodam iure in Ecclesia Evangelico-Lutherana dici meretur iubilaeus. Repetimus enim memoriam Articulorum Smalcaldicorum, qui anno aerae Christianae 1537. auctoritate Statuum Evangelicorum a Megalandro nostro LVTHERO Smalcaldiae sunt conscripti, magnoque Theologorum Evangelico-Lutheranorum consensu adprobati atque recepti. Hosce Articulos eum in finem litteris esse consignatos, ut veritas doctrinae coelestis eo magis conservaretur, & fortassis in Concilio, cuius facta erat spes, eo felicius propugnaretur, ut calumniis aduersariorum eo facilius obuiam iretur, & fidei Lutheranae confessio publice exhiberetur, ut pax Ecclesiastica, si fieri posset, tandem restitueretur, horum Articulorum praefatio p. 298. sqq. abunde satis ostendit. Idem confirmat *Formula Concordiae*, quae in *Solida Declaratione* p. 634. hosce Articulos Smalcaldicos in numerum Librorum Ecclesiae Evangelico-Lutheranae Symbolicorum receptos esse adstruens, ita pergit: *In iis enim Articulis doctrina Augustanae Confessionis repetita est, & in quibusdam Articulis e verbo DEI amplius declarata, & insuper fundamenta monstrata & graues causae recitatae sunt, cur a Pontificiis erroribus & Idolomaniis secessionem fecerimus: cur etiam in iis rebus cum Pontifice Romano nobis conuenire non possit, quodque cum eo in illis conciliari nequeamus.* Verba modo adlata ostendunt, Articulos Smalcaldicos, quorum memoriam saecularem hoc ipso anno 1737. merito recolimus, Pontificiorum potissimum errores & idolomantias reicere & ex verbo diuino confutare. Haec animo obuersantur meo, dum pro officii Rectoralis ratione Vos, Ciues Academiae O. O. Honoratissimi, cohortari debeo ad festum Archangeli Michaelis pia animi reuerentia celebrandum; quapropter etiam constitutum mihi est in eiusmodi versari argumento, de quo Articuli Smalcaldici peculiariter praecipunt. Cum vero laudati Articuli in aliis etiam improbent atque damnent errorem, quo Pontificii Angelos bonos religiose inuocandos esse docent, de *adorationis religiosae cultu*, Angelis *bonis minime exhibendo*, paucis agere constitui. Anrequam autem prouehar ulterius, & id, quod rei caput est, persequar, ostendendum mihi erit, huncce Pontificiorum errorem in Articulis Smalcaldicis aperte reiici atque damnari. Adsertum meum ut probem in medium prodeant verba, quae inuocationem Angelorum bonorum & hominum sanctorum damnant, & p. 310 & 311. sequentem in modum fluunt: *Inuocatio sanctorum est etiam pars abusuum & errorum Antichristi, pugnant cum primo & principali Articulo,*
& de.

Et delens agnitionem Christi. Non etiam est mandata, nec consilio, nec exemplo, nec testimonio Scripturae nititur. Omnia in Christo melius Et certius nobis sunt proposita, ut non egeamus inuocatione sanctorum, etiamsi res pretiosa esset, cum tamen sit res maxime perniciofa. Etsi Angeli in coelo pro nobis orent; (sicut ipse quoque CHRISTVS facit, Et sancti in terris, Et fortassis etiam in coelis) tamen inde non sequitur, Angelos Et sanctos a nobis esse inuocandos, adorandos, ieiuniis, feriis, Missis, oblationibus, templorum, altarium, cultuum foundationibus. Et aliis modis honorandos, ut patronos Et intercessores, Et unicuique eorum certa auxilia esse tribuenda, ut Papistae docent Et faciunt. Quibus iam occupatis ad ipsum adorationis religiosae cultum, Angelis bonis minime exhibendum, nostra se conuertit consideratio. Vocum explicationi ut hic diu multumque immoremur, operae pretium esse haud videtur. Facile quippe intelligitur, per Angelos bonos intelligi spiritus finitos atque completos, qui in concreata perfectione perstiterunt, & in bono ita confirmati sunt, ut labi amplius nequeant. Altioris fortasse indaginis esse videtur quaestio: quid per cultum adorationis religiosae innuatur? ubi notamus, cultum adorationis religiosae ex usu loquendi, in Scriptura Sacra & Theologia recepto, actus completi sequentes: 1.) Ut intellectus illum, qui cultu adorationis religiosae adficatur, iudicet esse talem, qui preces certo exaudiat, & ea, quae petuntur, praestare velit atque possit. 2.) Ut voluntas ad illum, qui adoratione religiosa colitur, (a) interna deuotione desideria sua dirigat; (b) spirituali subiectione se ipsius beplacito submittat, seque ad ipsius nutum componat; (c) fiducia non haesitante in illo, tamquam in bono praesente ac suo, & verissima alterius boni obtinendi causa acquiescat. 3.) Ut corpus signis quibusdam externis, v. c. capitis inclinatione, genuflexione & aliis internam animi reuerentiam declaret & subiectionem. Comp. IO. PAVLI HEBENSTREITII *Systema Theologicum* Loc. IV. Th. LV. §. 2. p. 821. sq. Quod si itaque cultus adorationis religiosae in sensu iam explicato accipitur, eundem Angelis bonis minime exhibendum esse, adstruimus. Nam I. cultus adorationis religiosae soli DEO debetur, Esa. XLII. v. 8. Matth. IV. v. 10. coll. Deut. VI. v. 13. Cap. X. v. 20. II. Angelus, qui Iohanni Apostolo adparuit, oblatum adorationis religiosae cultum serio detrectauit, & προσκυνησειν adorationis obiectum solum DEVM esse edocuit, Apoc. XIX. v. 10. Cap. XXII. v. 8. 9; ubi non negligenda est ratio, ob quam Angelus cultum sibi oblatum admittere noluit, videlicet, quoniam hominum fidelium esset conseruus. Hoc ipso namque indicare voluit, cultum, soli Domino debitum, absque piaculo seruis ipsius tribui neutiquam posse. III. Apostolus Paulus Col. II.

v. 18. ταπεινὸ φρόσυνον καὶ θρησκείαν τῶν ἀγγέλων (vtrumque enim nomen, in fonte expressum, ad genitiuum τῶν ἀγγέλων referendum esse, existimamus) humilitatem & cultum Angelorum reiiicit, ac ἐθελόθρησκείαις, cultibus voluntariis & electitiis, merito annumerat, v. 23. Vt ut itaque cultum adorationis religiosae Angelis bonis minime exhibendum esse, sacrae litterae expressis verbis confirmant; nihilo tamen secius non pauci doctrina pariter ac praxi quoad hanc quoque thesin verbo DEI scripto & quondam aduersati sunt, & hodienum aduersantur. Originem huius erroris qui inuestigare adlaborarunt, ἀγγελολατρείαν ἐ veteri gentilium geniorum cultu ortam esse, obseruant. Quemadmodum vero Iudaei multa gentilium placita cum maiorum suorum traditionibus non raro commiscuerunt, ita quoque religiosum Angelorum cultum ex paganismo accepisse perhibentur. Non ignoramus, disputari inter eruditos, vtrum de Iudaeis adfirmari possit, quod Angelos cultu adorationis religiosae prosecuti sint. De Essenis, secta olim Iudaeorum satis nota, vt vt in Scripturarum Sacrarum monumentis nullibi memorata, plurimi hoc adfirmant; Multos vero alios ἐ Iudaeorum numero ad Angelos suas direxisse preces, doctissimus ille Gallus, IOSEPHVS de VOISIN in *Theologia Iudaica Lib. I. Cap. V.* commonstrauit. Ne autem existimes, id ἀ Iudaeis numquam factum, sed ἀ Gallo, homine Pontificiae religioni addicto, ipsis tantum esse adscriptum, testes citari possunt duo Rabbini sat celebres, IOSEPHVS ALBO, & MOSES MAIMONIDES, vulgo MOSES AEGYPTIVS dictus, quorum ille in *Sepher Ikkarim*, i. e. Libro fundamentorum, *Libr. II. Cap. XXV.* Angelorum inuocationem calculo suo adprobat, existimans, Angelos, si vt legati DEI considerentur, omnino adorandos esse; hic vero in libro, cui titulus: *More Neucchim*, i. e. doctor perplexorum, *Parte I. Cap. LXII.* suorum precatiunculam, ad Angelos directam, exhibet. Sed missis Iudaeis in medium producimus veteres haereticos, Angelicorum nomine insignitos. Hi quippe haeretici, qui se ipsos adpellarunt ἀγγελικούς, & in Phrygia atque Pisidia aliquamdiu sunt grassati, docuerunt, vniuersorum DEVM nec videri, nec attingi, nec comprehendi posse; sed benevolentiam diuinam per Angelos nobis conciliari debere, quapropter quadam quasi reuerentia erga DEVM ducti preces suas non ad DEVM, sed ad Angelos direxerunt. Hi vero Angelici Can. XXXV. Concilii Laodicensi saeculo IV. (de anno, quo hoc Concilium celebratum sit, adhuc sub iudice lis est, vt vt plurimi illud ad annum 367, referant) sunt damnati. Vid. THEODORE.

TYS.

TVS in *Ep. ad Colossenses Cap. II. v. 18 Tom. III. Opp. p. 335.* Porro hic in censum veniunt Sociniani. Hi etenim, ut vim argumenti, quod pro adstruenda summa CHRISTI Deitate ex cultu adorationis religiosae depromi solet, labefactent atque evertant, contendunt, Angelos in Veteri Testamento (at vero etiam tunc existit mandatum de DEO vnice colendo Deut. VI. v. 13. & Esa. XLII. v. 8.) cultu adorationis religiosae adficiendos & adfectos fuisse, quae etiam adoratio religiosa vsque ad CHRISTI in coelos adscensionem Angelis sit exhibitus. Ex ipso Socinianorum numero hac de re legatur VALENTINVS SMALCIVS in *Examine errorum Smigleii p. 48. & Refut. Lib. I. error. Arian. p. 142.* Ad Pontificios tandem si oculorum conuertimus aciem, deprehendemus, per totam ipsorum Ecclesiam obtinere ἀγγελολατρείαν, dum Angelis modo sacrificant, modo vota nuncupant, modo templa consecrant, modo festa & ieiunia celebrant, modo eos inuocant, eorundemque intercessionem implorant. Hoc ipsum testantur Concilium Tridentinum (Symbolarem apud Pontificios auctoritatem habens) *Sess. XXV. & BELLARMINVS Lib. I. de Sanct. Beatit. Cap. XII. XIII. sqq.* Hinc quoque MARTINVS BECANVS in *Manuali Controuersiarum Lib. I. Cap. VII. p. m. 189.* confidenter adserit: Nos docemus cum communi consensu NB. totius Ecclesiae Catholicae, quae errare non potest, sanctos cum Christo regnantes in coelo pie & cum fructu à nobis inuocari posse. Quae vero h. l. de inuocatione Sanctorum in genere docet, ea deinceps speciatim etiam de religioso Angelorum cultu intelligi cupit, uti ex l. c. p. 194. patet. Ex consuetu itaque Angelos inuocandi studio HIERONYMVVS COLVMBVS, suo de *Hierarchia Angelica & Humana* tractatui manum admouens, Angelos ita alloquitur:

*Vos simul hymnitici coelestes spiritus, atque
Felices animae, quibus haec cognoscere primum.
Inque domos superas scandere cura fuit:*

Purgate mentis meae oculos vestra claritate ac lumine, mihi intelligentiae atque ingenii acumen augete, effectum excitate, ac me pro vobis scribentem vestris parrociniis adiuuate. Confirmant hanc Pontificiorum ἀγγελολατρείαν tot litaniae & precatiunculae superstitionum plenissimae, quae passim apud Pontificios scriptores leguntur. Comp. das *Erstfurtsche Catholische Gesang-Buch p. 432. sqq.* & LVDOVICVS de la CERDA de *Excellentia Spir. fol. 512. sqq.* precum religiosarum formulas, in Ecclesia Romano-Catholica ad Angelos dirigi solitas, commemorans. Ex nostratibus IO. HIMMELIVS, Theologus quondam Ienensis, in *Tractatu Methodico de natura invocationis ver*

ac religiosae contra BARTHOLDVM NIHVSIVM Part. II. Classe III.
Cap. III. Memb. I Sect. I. p. m 427. sqq. Pontificiorum exhibet pre-
catiunculas. Liceat nobis quasdam earum adducere. Sic Pon-
tificii, Angelum tutelarem peculiarem cuilibet homini adfi-
gnantes, istum Angelum ita inuocare consueuerunt: *Sancte tutelaris
Angelo, protege nos in luctu, ut ne coram tremendo DEI iudicio pereamus.*
Et iterum hac precandi formula:

*Angele mi, qui es custos meus pietate superna,
Me tibi commissum salua, defende, gubernas,
Terge meam mentem vitiis & labe fluentem,
Assiduusque precor mihi sis releuesque cadentem.*

Nominatim etiam ad hunc vel istum Angelum suas dirigunt preces.
Ad Gabrielem & Raphaellem preces fundunt hoc modo: *Tu nostros
Gabriel hostes prosterne: Tu Raphael aegris adfer medelam, morbos absterge,
noxas dilue, nosque fac interesse gaudiis beatorum.* Constat quoque, Pon-
tificios in festo Sancti Michaelis varias decantare litanias, quibus
Archangelum Michaellem, quem pro Angelo creato habent, cele-
brant inuocantque. Nolumus hac quidem vice in eam inquirere
quaestionem: Vtrum per Archangelum Michaellem Angelus in-
creatus, ipse DEI Filius, an vero Angelus aliquis creatus rectius
intelligatur? Ipsi enim Theologi nostrates hac de quaestione in
vtramque partem disputant. Alii per Archangelum Michaellem in-
telligunt Angelum increatum, Filium DEI, quam sententiam ma-
gno conatu propugnare studet BRANDANVS HENRICVS GEB-
HARDI, in Programmate, quod in Academia Gryphiswaldensi
anno 1710. publicatum, *Ecclesiam Apostolicam sub schemate foeminae par-
turientis & mirabilem pugnam Michaelis cum Satana exhibet*, p. 3. sqq.
Contra ea vero B. noster FECHTIVS in *Lectiōibus in Syll. Disp. X.*
p. 180. sq. & Summe Reu, DN. D. HERMANNVS CHRISTO-
PHORVS ENGELCKEN, Fautor atque Collega noster aestuma-
tissimus, in *der 3. Sabbath Lust* p. 345. argumentis magni
ponderis adstruunt, quod per Archangelum Michaellem Angelus
aliquis creatus intelligi debeat. Mediam eligit sententiam B. IO.
CONRADVS DANNHÄVVERVS in *Hodosophia Phaen. III. p. m. 251.*
statuens, quod in aliis Scripturae locis v. g. Apoc. XII. & Dan. XII. per
Michaellem Angelus increatus intelligendus sit; in aliis vero oracu-
lis diuinis v. c. Dan. X. v. 13. & Iudae v. 6. Michaelis nomine Ange-
lus quidam creatus insigniatur. Sed redeamus ad Pontificios, qui
Archangelum Michaellem, vt vt pro Angelo tantum creato eum-
dem habeant, cultu tamen adorationis religiosae adficiunt. Varias
sunt litaniae atque precatiunculae, quibus praesertim in festo Mi-
chaelis Archangelum Michaellem prosequuntur, vt: *Summi Regis
Archan-*

Archangele Michael, intende quæsumus nostris precibus, te namque profiteamur esse superiorum ciuium Principem: Tu DEVM obsecra pro nobis, vt mittat auxilium miseris. Principalis est potestas à Domino tibi data, peccantes saluificare animas. Idem tenes potentiam Paradisi, omnes ciues te adorant superi. Et iterum: Michael Praeposite Paradisi, quem honorificant Angelorum ciues, intercede pro nobis ad Dominum. Item: Sancte Michael Archangele, defende nos in praelio, vt non pereamus in tremendo iudicio. Vid. Missale Constant. in Festo Michaelis. Quæ cum sint Megalander noster LVTHERVS non potuit non impias hasce Pontificiorum superstitiones & idololatrias acriter perstringere, peruersosque ritus ex Ecclesia, puriorem doctrinam amplectente, profligare. id quod in primis Tom. VIII. Altenb. p. 98r. verbis facit sequentibus: Von St. Michael sagt die Legenda, daßer gewöhnet habe auf dem Berge Gargano in Apulia, und habe durch ein Wunder-Weiß, (so es anders ein Wunderweiß genannt werden soll, daßer einen Pfeil, welcher von einem Pfeitschbogen oder Armbrust, nach einen Ochsen geschossen ward, in der Luft wieder umgetrieben in den, der den Pfeil abgeschossen hatte,) die Leute dahin bewege, daß sie ihn anbeteten, eine Kirche gebauet und Gottes-Dienste gestiftet. Das ist nichts anders, denn den lieben St. Michael beschuldigen, als habe er Gott von seinem Thron und Stuhl wollen stossen, und selbst Gott sehn, da doch die lieben Engel auf das Fest der Geburt Christi also sinnen: Ehre sey Gott in der Höhe, &c. Sie bekennen ja ausdrücklich, daß sie nicht Gott sehn und wollen anbeteten und unangerufen sehn, sagen, daß allein Gott die Ehre gebühre. Darum halten wir dieses Fest, daß wir solchen Mißbrauch und Abgötterey wehren, daß St. Michael, und andere Engel für Gott aufgeworfen seynd. Ex iis, quæ hactenus in medium sunt adlata, εἰδωλολατρείαν Pontificiorum satis superque cognosci, existimamus. Hoc autem εἰδωλολατρείας crimen vt à se depellant Pontificii, ad distinctionem inter λατρείαν, δουλείαν & ὑπερδουλείαν, tamquam ad sacram anchoram, confugiunt. Ipsi quidem λατρεία est cultus religiosus, qui soli DEO propter perfectionem & excellentiam infinitam debeat; δουλεία vero ipsis est cultus religiosus, λατρείας cultu inferior, Angelis bonis ob insignia dona & ministeria hominibus salutaria, nec non sanctis demortuis eorumdemque imaginibus & reliquiis conueniens; ὑπερδουλείαν denique describit per cultum religiosum, latría quidem inferiorem, dulia autem superiorem, qui humane Christi naturæ, & B. Virgini Deiparae, eiusque imagini, nec non (ex mente quorundam) cruci Christi & clauis, quibus Christus cruci fuit adfixus, debeat. Hanc autem Pontificiorum distinctionem esse ineptam & omni prorsus fundamento destitutam, ex iis, quæ iam dicemus, patebit. I. Ad ὑπερδουλείαν quod attinet, illa vox Scripturæ Sacrae penitus ignoratur, nec in Theologia ante PETRI LOMBARDI tempora, teste GEORGIO GROSSHEIN, usurpata, vt proinde nouum hocce vocabulum dogma importasse nouum, non immerito suspicemur. II. Quando Pontificii inter λατρείαν & δουλείαν distinguunt, in vocibus synonymis differentiam quaerunt & constituunt specificam, quod dici non potest, quam sit absolum. Apud profanos quidem scriptores duas hasce voces paria facere, ex usu scriptorum graecorum adeo est manifestum, vt ipse quoque BELLARMINI Lib. I. de Sanct. Beat. Cap. XIV. expresse scribat: Fateor, secundum usum profanorum scriptorum idem esse duliam & latríam. Vsum vero Scripturæ Sacrae si consulimus, non solum vocabulum λατρεία & verbum λατρεύειν, in proprio significato & ἀκριβῶς accepta, cultum soli DEO debitum designant (vid. Rom. XII. v. 1. Matth. IV. v. 10.) id quod ipsi Pontifici concedunt: verum etiam vocabulum δουλεία, & verbum δουλεύειν proprie & striete

summa, cultum religiosum, soli DEO competentem, exprimunt, vti loca Scri-
 pturae Rom. XVI. v. 18. Col. III. v. 24. & alia euincere possunt. III. Quod fi-
 vim naturae significationis vrgemus, τὸ δουλεύειν, quod ex mente Pontifi-
 ciorum cultum, creaturis conuenientem, designare debet, maius est, quam
 τὸ λατρεύειν, quo cultum soli DEO competentem denotare gestiunt. Mi-
 nus enim est aliquem colere, quam alicui seruire, quemadmodum pares, vt
 amicos atque collegas, colimus, non autem seruimus, nisi Domino. Cum ita-
 que Angeli sancti non sint Domini nostri, cultu δουλείας illos prosequi nec
 possumus, nec debemus. Agnouit hoc ipsum quoque MARTINVS PERE-
 SIVS, Pontificius non vulgaris *Lib. de Tradit. Part. 3. Conf. 7.* aperte fassus, *sibi*
non multum probari nomen duliae, suntum pro cultu sanctorum, cum dulia proprie
significet seruitutem, nos autem non sumus serui sanctorum, sed conserui. Quae
 cum ita se habeant, vnusquisque vel me tacente intelligit, hanc Pontificio-
 rum distinctionem esse futilem, fundamento destitutam, & temere confi-
 ctam. Adeffe hic meram fictionem nec ipse BELLARMINVS diffitetur *Lib. I.*
de Sanct. Beat. Cap. XII. Quamuis illa vocabula, inquit, non sint propria diuino
 cultui secundum primam ipsorum vocabulorum institutionem, tamen schola Theolo-
 gorum (Scholasticorum quippe atque Papalium) non sine causa NB. excogitauit
 illam distinctionem de dulia & latría. Causam si quaeris, propter quam haec
 ce distinctio sit excogitata, rem acu tetigisse videtur BALTHASAR MEISNE-
 RVS in *Philos. Sobr. Part. II. Sect. I. Cap. I. Qu. XII. p. m. 205. sq.* Hoc stratage-
 ma, inquit, adhibent, (Pontificii) vt crimen idololatrias a se amoveant. Cum
 enim omnia fecerunt, quae idololatrae facere consueverunt, dulias vocabulo excu-
 sare volunt, atque sic toti mundo illudunt. Et paucis interiectis ita pergit: *Qua*
de causa papalis illa distinctio velut περιωρα omnis ειδωλολατρειας & ειδω-
λοδουλειας merito nobis suspecta esse & masculine impugnari debet. Haec habui,
 quae de adorationis religiosae cultu, Angelis bonis minime exhibendo, ex-
 ponerem. Nobis itaque, Ciues Academiae O. O. Honoratissimi, magna cau-
 tione prouidendum est, ne in turpem relabamur εγγελολατρείαν, ex qua
 maiores nostri, diuina annuente gratia, per stupendum Reformationis opus
 felici fidere emerferunt. Vt vero qua ratione sanctum hoc Michaelis festum
 pie celebremus, constat, tria nobis erunt sedulo obseruanda. Primum, vt DEO,
 Angelorum conditori, gratias agamus deuotissimas, quod Angelis, spiritibus
 administratoriis & praesidiariis praeter alia, quibus funguntur, officia, homi-
 num quoq; custodiam clementissime demandauit. Proximum est, vt Angelis,
 actionum locutionumq; nostrarum obseruatoribus, debitam exhibeamus re-
 uerentiam, sollicite cauentes, ne factis, Christiano nomine indignis, eos offen-
 damus, aut beatissimos custodes a nobis abigamus, sed ita totius vitae scenam
 adornemus, vt Angelis Sanctis in eadem locus sit. Talem quoque erga An-
 gelos reuerentiam iniungit Paulus I. Cor. XI. v. 10. Tandem partium nostra-
 rum erit virtutes Angelorum bonorum perpetuo nobis ob oculos ponere, eas-
 demque quantum imbecillitas nostra id patitur, imitando exprimere. Agite
 itaque, Ciues Optimi, DEVM, Angelorum Dominum, supplices veneremur,
 vt in nobis efficiat ardentissimum Angelos imitandi studium, ita vt ad san-
 ctissimam summi NVMINIS voluntatem nostras cogitationes atque actiones
 perpetuo dirigamus, vt ipsum toto cordis adfectu amemus, vt vera fide ipsi
 adhaereamus, ut pleno ore laudes ipsius depraedicemus, donec tandem ali-
 quando euadamus ἱεράγγελοι, & coelitum choris immixti faciem Patris
 coelestis videamus in saeculorum saecula. Amen.

P. P. SVB SIGILLO RECTORALI ACADEMICO

In Festo Archangeli Michaelis A. O. R. MDCCCXXXVII

Archangele Michael, intende quaesumus nostris precibus, te namque profiti
 supernorum civium Principem: Tu DEVM obsecra pro nobis, vt mittat
 miseris. Principalis est potestas à Domino tibi data, peccantes saluificare
 Idem tenes potentiam Paradisi, omnes ciues te adorant superi. Et iterum
 Praeposite Paradisi, quem honorificant Angelorum ciues, intercede pro nobis
 minimum. Item: Sancte Michael Archangele, defende nos in praelio, vt ne
 mus in tremendo iudicio. Vid. Missale Constant. in Festo Michaelis. Quae
 sint Megalander noster LVTHERVS non potuit non impias hasce Po
 rum superstitiones & idololatrias acriter perstringere, peruersosque
 Ecclesia, puriorem doctrinam amplectente, profigare. id quod in
 Tom. VII. Altenb. p. 98r. verbis facit sequentibus: Von St. Michael
 Legenda, daßer gewöhnet habe auf dem Berge Gargano in Apulia, und h
 ein Wunder-Weß, (so es anders ein Wunderweß genannt werden soll, da
 Pfeil, welcher von einem Pfeitschbogen oder Armbrust, nach einen Ochsen
 ward, in der Luft wieder umgetrieben in den, der den Pfeil abgeschossen h
 Leute dahin beweget, daß sie ihn anbetet, eine Kirche gebauet und GÖtze
 gestiftet Das ist nichts anders, denn den lieben St. Michael beschuld
 habe er GÖtt von seinem Thron und Stuhl wollen stossen, und selbst G
 da doch die lieben Engel auf das Fest der Geburt Christi also singen: Ehre
 in der Höhe, &c. Sie bekennen ja ausdrücklich, daß sie nicht GÖtt seyn u
 anbetet und unangeruffen seyn, sagen, daß allein GÖtt die Ehre gebüh
 halten wir dieses Fest, daß wir solchen Mißbrauch und Abgötterey wehren
 Michael, und andere Engel für GÖtt aufgeworffen seynd. Ex iis, quae
 in medium sunt adlata, εἰδωλολατρείαν Pontificiorum satis superqu
 fci, existimamus. Hoc autem εἰδωλολατρείας crimen vt à se depell
 rificii, ad distinctionem inter λατρείαν, δουλείαν & ὑπερδουλείαν, t
 ad sacram anchoram, confugiunt. Iphis quidem λατρεία est cultu
 sus, qui soli DEO propter perfectionem & excellentiam infinitam
 δουλεία vero ipis est cultus religiosus, λατρείας cultu inferior, Ar
 nis ob insignia dona & ministeria hominibus salutaria, nec non sa
 demortuis eorumdemque imaginibus & reliquiis conueniens; ὑπερ
 denique describunt per cultum religiosum, latría quidem inferiore
 autem superiore, qui humanae Christi naturae, & B. Virgini
 eiusque imagini, nec non (ex mente quorundam) cruci Christi & cl
 bus Christus cruci fuit adfixus, debeat. Hanc autem Pontificiorum
 onem esse ineptam & omni prorsus fundamento destitutam, ex iis,
 dicemus, patebit. I. Ad ὑπερδουλείαν quod attinet, illa vox Scriptu
 penitus ignoratur, nec in Theologia ante PETRI LOMBARDI tem
 GEORGIO GROSSHEIN, vsurpata, vt proinde nouum hocce vo
 dogma importasse nouum, non immerito suspicemur. II. Quan
 ficii inter λατρείαν & δουλείαν distinguunt, in vocibus synonymis
 tiam quaerunt & constituunt specificam, quod dici non potest, qu
 sonum. Apud profanos quidem scriptores duas hasce voces paria
 vsu scriptorum graecorum adeo est manifestum, vt ipse quoque BE
 NVS Lib. I. de Sanct. Beat. Cap. XIV. expresse scribat: Fateor, secun
 profanorum scriptorum idem esse duliām & latríam. Vsum vero Scri
 crae si consulimus, non solum vocabulum λατρεία & verbum
 in proprio significato & ἀκριβῶς accepta, cultum soli DEO deli
 gnant (vid. Rom. XII. v. i. Matth. IV. v. 10.) id quod ipsi Pontifici
 verum etiam vocabulum δουλεία, & verbum δουλείην propri

the scale towards document

